

Brouwerij De Roos en huis Den Bosch aan de Vrijthof

door Jan van Helvoirt

Deed Esbekenaar Jef Oerlemans in het voorjaar van 2003 op landgoed De Utrecht, toen hij bij het verzilveren van de braakpremie een perceeltje met een onregelmatige grillige vorm wat opschoonde, een gouden vondst? Een mooiere naam voor een vindplaats van een verdwaalde Beekse bierfles is nauwelijks denkbaar: de Witrijt aan de Gagellaan. Normaal gesproken neem je zo'n stuk afval mee en deponeer je dat in een van de daartoe bestemde glasbakken. In dit geval de groene!

Enkele vage letters deden de opletende vinder zich afvragen waar deze beugelfles zijn oorsprong zou hebben. Het opschrift luidde:

H. de Leijer
Bierbrouwerij
Telf 54
Hilvarenbeek

Het antwoord kan voorlopig kort en eenduidig zijn. Hendrikus Franciscus de Leijer kocht in Hilvarenbeek aan de Wouwerstraat op 22 april 1914 's avonds om zeven uur een bestaande bierbrouwerij met complete inventaris. Hij deed dit overigens samen met zijn broer Josephus Laurentius de Leijer.

Tot de boedelinventaris van de brouwerij behoorden o.a. *vijf honderd heele flesschen*. Maar die droegen geen volledige naam, doch slechts de initialen F.A.S. De gevonden fles krijgt uiteraard een plaatsje in de opvolger van de brouwerij van Franciscus Petrus Adrianus Swinkels: de Roos genaamd.

Een doorlopende Beekse geschiedenis van grootgrondbezitters, bierbrouwers, schouten, jonkvrouwen, burgemeesters, secretarissen, schepenen, borgemeesters, drossaards en notarissen bleek zich vanuit het archief te openbaren. Een pand dat zo mooi, doeltreffend, functioneel en operationeel gerestaureerd is aan de oudste kant van de Vrijthof, is nu haast verplicht analoog aan zijn exploitatie zijn historische geheimen prijs te geven. In dit artikel spreken we steeds van pand 'De Roos'. Vermoedelijk werd die naam door Frans Swinkels in 1908 ingevoerd! De huidige brouwerij ten slotte werd gebouwd en ingericht door Josef Majoie in 1877. Maar hoe zat het met de allereerst bekende bewoners?

De Roos begint met puinhoop in 1587

Het tweede gedeelte van de 16^e eeuw was niet 'erg rooskleurig' voor Hilvarenbeek en zijn bewoners. Honger, pest, misoogsten door slecht weer en algehele armoede lieten een spoor van ellende achter in Beek. Rondtrekkende stropende soldaten maakten het alleen maar erger. Vele branden werden door hen aangestoken. Boeren bewerkten hun land niet meer waardoor de prijzen van de granen enorm stegen. Een eerste aanblik van Beek was in die tijd ronduit triest. De kerk lag in puin; Groenendaal, de Dekanij en de school lagen in as. Op 27 juli 1540 had een alles verslindende brand Beek in vuur en vlam gezet. Door de langdurige droogte stonden beken en putten droog en was blussen onmogelijk. Jaren later begon men aan het marktveld steeds meer stenen huizen te bouwen.

In 1587 kocht Jan Nijss van Arendonk, een zoon van Dionijs Janssen van Arendonck en gehuwd met Heylwich Cornelis Moonen *teijnden de peerdtstraet*, de huisplaats van de latere

De Roos.¹ Een opgesteld inspectierapport liet weinig goeds zien: *hebbende aldaer zekeren steen ende diverse mueren met enen borneput sien staen, die welcke metten regen hoe langer hoe meer vergaen ende eenige mueren noch metter beecken vuytloopen, zoe zij verclaerden, verdunct noodich ende oirbaer te zyn om die voirschreven hofstadt te betimmeren ende den steen ende mueren int droege te helpen ende daerinne van alles te versien, hoe eer zoe beter.*²

Schrijnwerker vestigt zich in De Roos

Jan Denys Jansen van Arendonk, *seynde schreynerker*, had de huisplaats gekocht van Henrick Henrick Willemsen. Die was getrouwd geweest met Kathelijne, dochter van wijlen Jan Laureys Sgreven, die het schoutambt van Hilvarenbeek had uitgeoefend, en Anna Jans van de Wouwer. En Kathelijne was eerder getrouwd met Cornelis Jan Schilders, die in 1581 was overleden. Hij was een zoon van de Beekse schout Jan Schilders en jonkvrouwe Marie van Huyquesloot was zijn moeder. Schilders woonde overigens als herbergier in *de Swaen*.

Kathelijne of Lyntken, erfde via haar moeder Anna 'ons huis' aan de Wouwerstraat van Wouter Ghyb Metten alias Back. Deze Wouter liet zich als 40-jarige als student aan de universiteit van Leuven inschrijven. Op 27 juni 1548 werd hij de eigenaar. Hij stierf in 1551 kinderloos en was niet gehuwd. Misschien was zijn vader de oudst bekende bewoner van Vrijthof 20. Dat was Ghijselbrecht Wouter Metten alias Back de Beec, die met Dierxken Jacob Bressers van Lyemde alias Schellekens uit *de Rode Leeuw* was getrouwd. Na zijn studie bleef hij in Beek wonen en was daar o.a. schepen.

Toen de meubelmaker Jan van Arendonk het onroerend goed kocht, werd het als volgt beschreven:

enen hostadt metten hoeve grond ende toebehoirten metten erffenisse daeraen liggende ende daertoebehorende gelegen tot Beeck byde plaetse aldaer tusschen erffenisse der wed. wijlen Jan van Eycken oistwaert ende tusschen erff. Henrick Spiltack, Claes Willem Rijsbosch ende de Wouwerstraete westwaert, streckende voorts aen de voors. plaetse ende een gemeyn ackerstrate.

Enkele jaren later verkocht Magdalena Jan Meelen, wed. van de hierboven genoemde vorster Jan van Eycken, Vrijthof 21 aan de dochter van Henrick Spiltak: die was buurman van De Roos aan de westkant.³ Pauwelijn Spiltack kocht *ene hostadt tusschen Jan van Aerendonk westwaert ende erffenisse des rectoires van sancte marye magdalene altaer oistwaert.*

Op 27 februari 1606 droegen Jan van Arendonk en zijn vrouw Heylwich het huis op aan hun zoon Denijs, die ook schrijnwerker was, en hun dochter Elisabeth. Deze laatste was getrouwd met Heyliger Peter Mallens. Zij zouden het op hun beurt weer overdoen aan de familie Fabri, zodat beide panden in een hand kwamen.

Jonkvrouw Hadewijn de Merode komt naar Beek

Bekenaar Ansem Fabri trouwde op 21 maart 1603 met de jonkvrouw Hadewich de Merode in Duffel. Zij was afkomstig uit Westerlo. Hij runde een bierbrouwerij *int hoexken vande Wouwerstraat* aan de noordkant van de Gemene Plaats. Hij was daar ook herbergier. In Beek oefende hij het ambt van schout uit. Hij was een zoon van Lambrecht Janss Fabri en Barbara Ansem Aerts van den Ven. Zijn vader was schout van Hilvarenbeek en stadhouder van het kwartier van Oisterwijk. In 1643 werd hij in de Beekse kerk begraven.

Zijn broer mr. Aert Fabri, die kanunnik in Beek was en ook de titel *magister* voerde, woonde bij hem in. Op 14 december 1675 werden de goederen van wijlen Ansem Fabri verdeeld onder zijn kinderen: Christiaen, Hester, Willemijn, Barbara, Lambrecht, Cathalijn en Johan.

¹ L. Adriaenssen, Elf generaties Moonen. jrg. 9 en 10 blz. 134.

² R.A.H. Hilvarenbeek R 32 f 216v 9 maart 1587.

³ R.A.H. Hilvarenbeek R 32 f 221v 17 januari 1590.

De tweede zoon Lambrecht werd op 17 maart 1621 geboren. Op 14 november werd hem de hoofdkruin geschoren door bisschop Ophovius. Hij werd rector van het Sint Gertrudisaltaar in Beek en in 1638 scholier in Oirschot. Daar was hij in 1653 *casteluyne opt huijs* van de Merodes. Later was hij voor hen rentmeester in Duffel. Dochter Hester huwde Aert van de Brande, woonde in Grimbergen en erfde f 400,-.

De andere dochter, Cathalijn Lambrechts Fabri, huwde mr. Ghijsbrecht Michiels van den Nieuwenhuysen, die in 1572 ook aan de Gemene Plaats geboren was. Hij werd in 1604 geadmitteerd als notaris in Beek en van het kapittel. Verder was hij heilige-geestmeester, borgemeester, schepen, rentmeester en schoolmeester. Sinds 1620 woonde het gezin in de *Clossenborch* in de Koestraat: *een huysinge, scuere, scoppe ende andere cleyne huysinge, omwaertert synde, hoff, boomgaert, weylant ende ackerlant, malcanderen aanliggende*.

De volgende zoon Christiaan, werd op 2 februari 1623 in De Roos geboren en in de Beekse kerk gedoopt. Nadat hij in Leuven gestudeerd had en in 1643 promoveerde tot licentiaat in de kunsten, keerde hij terug naar zijn geboortedorp.⁴ In het Beekse kapittel verwierf hij een prebende en later werd hij deken van het Venerabele Gilde. In 1682 was hij de laatste overgebleven kanunnik van het bisdom Den Bosch.

In zijn eigen woning in de Koestraat of in de schuurkerk daarnaast, droeg hij de missen op. In de schuur van de Clossenborch werd in 1671 een nieuw kerkje ingericht, *wesende eenen lichten timmer met leeme ende sleghte steenen*. Op 7 januari 1689 overleed hij. In zijn testament liet hij 100 gulden na met *allen mijn misgewaet ende het geene tot het heijlich sacrificie ende autae soude mogen gehooren om de selve te gebruijcken*. Zijn woonhuis had niet veel waarde meer: *seer ontramponneert en van slechte materialen, voort meerendeel met leemen weechten gemaect*.

Dan waren er nog de ongehuwde Willemijn en Barbara, die getrouwd was met Arnoelt Slaets, drossaard van Duffel. Hun dochter Catharina was *hofmeesteres vanden Bagijnhove binnen Lier*.

Zoon Johan Fabri neemt de brouwerij over

Op 8 maart 1670 kocht zoon Johan Fabri in Esbeek *een perceel erff liggende tot heyvelt ende bossen aende Lange Gracht 11 loopse 30 roeden*.⁵

Johan was gehuwd met Maria van de Kieboom, dochter van een Beekse hoedenmaker in de *Cleyne Wildeman*. Tijdens de reeds genoemde deling van 14 december 1670 kreeg Johan: *eene huysinge, brouwhuys, schuur, stallinge ende schop met den hof ende schuyre achter den hof ende brouwketel ende andere gereetschap inde brouwerije ende alle appendentien ende dependentien vandien*.⁶

De belending was als volgt:

oost: *huis van Adriaen Jan Thielmans*

west: *huis en erf van Herman Antonis Sebastiaan*

zuid: *de gemeyne plaetse daer de beecke tusschen beyde loopt*

noord: *de Sterrebocht daer eene ackerweg tusschen beyde loopt*.

Hiertoe werd de bepaling opgenomen dat men gerechtigheid van wegen had zoals het van ouds altijd al geweest was. Uit dit goed moest Johan betalen:

-twee mud reductie rogge aan het Kapittel van Beek;

-een mud reductie rogge aan de *Capellanie*.

Johan was behalve herbergier en bierbrouwer ook hoedenmaker. Hij volgde zijn vader als schout van Hilvarenbeek op. In 1659 is hij *oudt schouteth*: hij werd opgevolgd door de protestant Johan Blanckaerts. Later werd hij nog vermeld als *pretensen Boeck houder* en tot

⁴ L. Adriaenssen. Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit. blz. 344.

⁵ R.A.H. Hilvarenbeek R 67 f 21v. 8 maart 1670.

⁶ R.A.H. Hilvarenbeek R 67 f 42. 14 december 1675.

slot *Stadthouder vande Leenen van Mevrouw van Hilvarenbeeck*. Johan stierf op 15 december 1678.

Brouwerij naast De Roos te koop

Tot nu toe is men altijd in de veronderstelling geweest dat het huis van de buren, Vrijthof 21, in het verleden Den Bosch of 's Hertogenbosch genoemd werd. Maar deze naam had wel degelijk betrekking op De Roos, zoals we hierna verder zullen toelichten.

In 1604 vestigde zich mr. Jacob van den Kerckhof, die inmiddels gehuwd was met Heylwich Fabri, zuster van buurman Ansem in De Roos, als chirurgijn en baardscheerder in Beek. Geboortig van Terheyden was hij eerst barbier in Antwerpen geweest. In 1643 hertrouwde hij met Marie Jansen van Laerhoven, dochter van de pastoorsdochter Neelken Joost Lauken.

In Vrijthof 21 dreef hij een herberg en hield hij de bierbrouwerij draaiende. Ook hield hij zich bezig met de houtteelt en -handel. Bovendien was hij nog schepen in de Beekse bank en behoorlijk Spaansgezind! Tijdens schermutselingen in het jaar 1640 trok hij resoluut partij voor de Koning van Spanje.

Toen enkele Beekse en Diessense voerlieden en boterkramers met 14 karren op de hei richting Poppel werden aangehouden door 44 soldaten uit het Bossche garnizoen, werd de hulp ingeroepen van de Beekse regeerders die net aan het vergaderen waren. De klok werd geluid en een menigte overrompelde de soldaten, die in Beek in verschillende woningen in bewaring genomen werden. De volgende dag kwam er echter een gewapende groep koningssoldaten uit het zuiden die de bewuste huizen begonnen aan te vallen. Toen de Beekse wachten hevig verzet boden *hebben sy met de trompen van hun roers in hun sijde gestooten. Ende syn alsoo opde gevangens met sulcken rigeur aengevallen, datter een van denselven door een venster werden doot geschoten*. Voerman Goyaerts wilde meteen hulp halen door de stormklok te luiden. Hij werd echter prompt tegen gehouden door schepen mr. Jacob van den Kerckhoff. Hij liet zich duidelijk uit: *Ick en wilde nyet van vyffhondert gulden, dat men hier de clock treckt tegens conincx volck!* Omstreeks 1647 stierf Jacob. Zijn zoon Jan werd schout in Moergestel.

Overigens werd het huidige 'Open Huis', tussen De Roos en de Hervormde Kerk, op 16 januari 1680 wederom te koop aangeboden. De erfgenamen van wijlen Adriaen Jan Thielmans, de gebroeders Peter en Nicolaas en de onmondige kinderen Jenneken en Anneken, verkochten een huis, stal, schuur met hof en gronden.⁷

zuid: *de gemeyne plaetse alwaer de beecke tusschen beyde loopt*

noord: *enen gemeyne ackerwegh*

oost: *erffnisse behoorende aent benefici Maria Magdalena*

west: *neffens de hyusinge ende erffnisse van de wed. ende kinderen Johan Fabri*.

Het pand werd verkocht voor f 235,- aan de buurvrouw die inmiddels weduwe geworden was van Johan Fabri: Maria van de Kieboom. Achter het huis stond ook nog een brouwerijtje. Dat was echter van zo'n slechte kwaliteit dat het hier niet genoemd werd. In de inspectie die twee weken later werd gedaan kwam het brouwhuisje aan bod.

Grote reparaties bij de buren

In 1680 waren beide panden, Vrijthof 20 en 21, in handen van de familie Fabri. De weduwnrouw Maria van de Kieboom liet op 29 januari van dat jaar een *inspectie oculair* instellen.⁸ Timmerman Jan Diepens en metselaar Wouter Willem van Dam verrichtten het onderzoek.

Allereerst zou het bruggetje aan de voordeur over de beek *door mankement van reparatie teenemael comen te versincken ende invallen*. De muur van het bakhuisje aan de kant van De

⁷ R.A.H. Hilvarenbeek R 68 f 318. 16 januari 1680.

⁸ R.A.H. Hilvarenbeek R 207 29 januari 1680 f 4.

Roos was *seer vervallen ende boven een groot gaat daer inne daer de steenen vanter neder gevallen syn*. De muren aan de straatkant waren erg met schimmel uitgeslagen door *de inwatering vant ondichte dack*. En dat kwam weer doordat *den afhanck* boven op het kamertje geheel was ingezakt en de stenen er uitgevallen waren.

Ook was de schoorsteen tussen de zolder en het dak erg naar het westen uitgeweken *waerdoor de schouw seer periculeus staet om brant van te comen*. De kelderdeur in de gang met de 'vleugelmurtjes' daarnaast moesten geheel vernieuwd worden. Ook de ruiten waren aan vernieuwing toe.

De muren van de stal aan de oost- en noordzijde stonden erg schuin *ende in pereijkel van vallen*. In de stal was achterstallig onderhoud aan het dak, weegten, wanden, posten en deuren. Dit gold ook voor de schuur.

Tot slot werd een bezoekje gebracht *aen het brouwhuysken staende achter de voors. huysinghe*. Dit was zo slecht en er zaten zo weinig materialen aan met enige waarde dat men het beter kon afbreken. Het schijnt ook gebeurd te zijn want na 1680 treffen we in de akten geen bierbrouwerij meer aan achter Vrijthof 21.

Rijke erfdeling vanuit stamhuis De Roos in 1685

Het gezin van Johan Fabri en Maria van de Kieboom telde zes kinderen. De oudste heette Josijn (1655-1680) en bleef ongehuwd.

Zoon Henricus Fabri werd gedoopt op 23 augustus en stierf op 15 januari 1704. Hij studeerde voor priester op het seminari te Antwerpen en kreeg een kapelanie in de Onze Lieve Vrouw aldaar. Hij bleef in Beek wonen waar hij aan de Hoge Zij de *Wildeman en Cleyne Wildeman* van zijn moeder geërfd had. Bovendien kreeg hij bij de erfdeling van zijn ouders in 1685 nog een huis aan de Veldhoven, enkele akkers en rentes. In Beek was hij *notaris ende Practisijn in de Rechten*.

Zoon Anselmus Fabri, getrouwd met Jennemarie de Crom uit de Tilburgse herberg *den Swaen*, bleef in de buurt wonen. Hij erfde immers het 'buurhuis' dat zijn moeder vijf jaar eerder had gekocht en laten opbouwen:

oost: *den Sterren Hof*

west: *huys Johan Sweens*

noord: *ackerken*

zuid: *Gemeyne Beecke*.

Ook kreeg hij het heiveld aan de Lange Gracht te Esbeek, akker de *Nachtegaal*, een perceel Nieuw Erf aan de dijk naar Rovert en het weiland *Biedonk Dijken* ten zuiden van de Broekstraat. Tot slot hoorden daar ook nog twee weilanden *de Meusen* bij, gelegen in *de Vest*. Anselmus was droogscheerder, onderrentmeesterr en pachter van de houtschatten en in 1695 borgemeester. Vanaf 1689 had hij drie jaar vrijstelling gekregen voor deze post *overmits den selven alhier heeft geïntroduceert de drapperije van wullene laeckenen*. Deze tak van industrie bleek goed aan te slaan en vele arme Bekenaren konden hiermee de kost verdienen.

De twee minderjarige kinderen Francis en Maria erfden een boerderij in Ael onder Poppel met boomgaard, zaailanden, weilanden, beemden, moeren en heivelden.⁹ Verder gronden in de *Banit, Dun*, en aan de *Cruysberch* en een aantal rentes over kapitalen. De laatste was getrouwd met de Tilburger Jan Niclaes Vrancken. Ten slotte was er ook nog de zoon Peter Johannes Fabri, geboren op 25 februari 1663. Op 22 mei huwde hij Maria Cornelis Moonen, waarna hij tapper en brouwer werd. Ook oefende hij het beroep van voerman, koopman en boterkramer uit. Op 15 oktober 1704 werd bij Peter Fabri aangetroffen: *een half vat loopent with bier ende verclaert sich voor coopbrouwer*.¹⁰

⁹ R.A.H. Hilvarenbeek R 67 f 42.

¹⁰ R.A.H. Hilvarenbeek R 174 f 187.

Schoonzoon Johan Sweens erft De Roos van Johan Fabri

Dochter Catharina was gehuwd met Diessenaar Johan Sweens op 12 juni 1685. Hij was een zoon van de Diessense bierbrouwer Hendrick Sweens in het *Paenhuis* en wist dus van wanten. Bovendien was Johan pachter van de bierimpost over Diessen met ingang van 1 oktober 1696. Op zekere dag sommeerde hij de schepenen van Diessen de kelder van Cornelis Sebrechts op de Haghorst te gaan inspecteren. Zij vonden:

-een half vat bier inden kelder daer de craen instak;

-een half vath op de goote aende kelder seynde beyde ongeelijckt.

Enige tijd daarvoor had Sebrechts voor de Diessense schepenen echter verklaard geen vaten bier in huis te hebben!¹¹

In 1692 was Johan kollekteur van de verpondingen en pachter van de domaniale tienden in Beek. In 1702 pachtte hij de dekenale tiende te Hulsel, Rovert en Gorp.

Johan Sweens kreeg uit de rijke erfenis van zijn Beekse schoonouders, behalve enkele gronden, De Roos: *huysinge mette hovinge, brouwketel, kuyp appendentien en dependentien van dien mitsgaders stallinge en schuere*. Alle goederen waren door Johan Fabri en Maria van de Kieboom beheerd en bewoond geweest. Nu werden de burens als volgt aangegeven:

noord: *gemeyne ackerweg*

zuid: *gemeyne beecke*

west: *Herman Antonis van Poppel*

oost: *Anselmus Fabri*.

In maart 1703 had Sweens een huis op Rovert gekocht.¹² Blijkens een inspectie, het betrof boerderij *de Rook*, was het gebouw erg vervallen. Immers: alle stijlen waarop het huis rustte stonden los. De zolder boven de keuken was geheel weg! Ook de kamer was bijna dakloos. De *wonssel* boven de kelder was ook ingevallen. Deuren, vensters en ruiten waren zeer slecht. De wanden en weegten van de schaapskooi en de schuur waren geheel *ontramponneert*. Tot slot moest de put gereinigd worden en er moest *een nieuwe mick ende swingh* komen.

In 1704 erfde Johan van zijn zwager en kapelaan Heer Henricus Fabri 2/7 gedeelte in een achtste deel in de ridderlijke tiende, genaamd *de Vorselaars thiende*. Sweens betaalde daar 1000 car. guldens voor. Priester Fabri begon zijn testament met de wijze woorden: *datter niets seeckerder is dan de doot ende niets onseeckerder dan d'uyre van dien*. Een dag later stierf hij.

Tot 1718 zou Johan Sweens in Vrijthof 20 als herbergier blijven wonen. In 1687 werd hij als actief brouwer genoteerd. Na een tussenpoze van ruim 12 jaar, brouwde hij in 1702 opnieuw. In 1688 werd hij *tavernier* genoemd.¹³ In dat jaar werd bij hem in de herberg een compromis gesloten in een geschil tussen Nicolaas Jansse van Sprangh en Mayken Wouter Lodewijx. In het bijzijn van Heer Rijsbosch werd overeengekomen dat Mayken f 40,- zou krijgen. Daarmee zou *alle questie doof ende te niet wesen*. Van Sprangh zou vanaf dan haar altijd *ongemolesteerd* laten. Doch door het overlijden van Rijsbosch was de overeenkomst niet meer te vinden. Ten einde wilde Mayken de relatie weer goed maken en nodige Nicolaas uit *...om paesch eyeren te coomen eten*.

In 1702 werd Johan Sweens aangesteld om in Beek en Diessen de bewegingen van Franse troepen te volgen. Bij gevaar zou hij dan om *sauvegardes* kunnen onderhandelen. De dreiging van buitenaf werd alom erger: *alsoo dagelijcx hoe langer hoe meer ondervonden wort, ende seecker is, dat verscheijde dorpen door de fransche ofte spaensche soldaten, ofte merodeurs worden uijtgeplondert, ende de inwoonders alsoo geruineert, ende dat het frans leger soude*

¹¹ R.A.H. Hilvarenbeek R 207 15 juni 1697. f 425.

¹² R.A.H. Hilvarenbeek R 174 14 maart 1701. f 52

¹³ R.A.H. Hilvarenbeek R 207 1 december 1691. f 290.

marcheeren. Enkele dagen nadien zou Diessen door het Franse leger totaal geplunderd worden.¹⁴

Aanslag op het woonhuis van schepen Sweens

Ten tijde dat herbergier Johan Sweens de scepter zwaaide in Vrijthof 20 was het nogal onrustig in Beek. Het dorp stond er economisch slecht voor en de spanningen tussen katholieken en gereformeerden liepen soms hoog op. Een enkele keer verspreidde men lasterliedjes en er werd flink op losgeroddeld. Een gevolg was dat er een klap- of nachtwaker werd aangesteld. Het geweld was niet alleen tegen de gereformeerden gekant. Ook de katholieke dorpsbestuurders moesten het ontgelden.

Zo was het in 1691 erg onrustig. Nadat de gereformeerde vorster Anthony Pellen was doodgeslagen, werd klepperman Schoofs met messteken om het leven gebracht en zijn kind ontvoerd uit de handen van de hervormden. Twee jaar later moesten het de woningen van enkele katholieke schepenen ontgelden: Christoffel Dawans en Peter van Trier. Terwijl zijn collega schepen Niclaes Daniels flink werd afgeranseld met klippers, werd het huis van Johan Sweens aangevallen.

Op 27 februari 1701 diende Sweens een aanklacht in i.v.m. de vernielingen: *de glazen van verleden nacht ontrent even naer eenen uyre door quaetaerdighe menschen ingeslagen*.

Voor aan de straat waren de deurkozijnen van De Roos helemaal aan stukken geslagen. Ook het kozijn van de keukendeur die ook voor aan de straat lag, was flink beschadigd met verscheidene scherpe gereedschappen. Tot slot lagen de ruiten er allemaal uit.

Ook bij Van Trier aan de Markt waren acht ruiten en glasroeien vernield, terwijl haar huis in de Koestraat ook het doelwit was van gerichte acties! Maar in de herberg van Sweens gebeurden ook vechtpartijen, zoals in mei 1690.

Doodslag in de opkamer van herberg Sweens

In 1689 was de Beekse schoenmaker Peter Cornelis Bruers president van de schepenbank geworden. Nauwelijks was hij aangesteld of hij kreeg slaande ruzie met zijn voorganger Thielman Lemnius over belastingverhoging. In mei van het jaar daarna liep om dezelfde reden een geschil met schepen mr. Peter van Trier totaal uit de hand. Peter van Trier was een looierszoon uit de *Hasenwint*, voorheen het *Hoochhuys* geheten.

Op 17 mei 's avonds om half tien waren beide dorpsbestuurders in de herberg van Johan Sweens. Ze kregen ruzie over *het hangen van een busch opten raedthuijse*. Van Trier beschuldigde Bruers: *dat hy geen man van woort was*. Bruers stak dreigend zijn vuist op tegen de schepen, die zijn hand in zijn zak stak! Toen had de president *eenen swaeren cooperen kandelaer, staende opde taeffel, waerin een kaers brandende stont, met een groote hevigheijt ende boosheijt met een averechtse handt opgevath, smijtende ende werpende hem affirmant daer mede soodaenigh opde slincker syde van sijnen hooffde, dat hij daer van een groote ende periculeuse wondt in synen hooffde heeft ontvangen*. De chirurgijns constateerden *een contusie op de selve lincker schouders ende een swaere vleeswonde opde slincker sijde op het been bregma, neffens de suture coronal, penetrerende tot het cranium ter lengte van twee duijm onbegrepen*.

Directe getuigen in de herberg waren er niet omdat met het gooien van de kandelaar het licht meteen uit was. Na het gebeuren strompelde Van Trier de opkamer af en ontmoette zowel de knecht als de meid van Johan Sweens. Tegen de knecht had Van Trier nog gezegd: *“Hoe heeft hij mij daer getracteert!”* En tegen de meid Jenneken Jan Geraerts, *hebbende syn handt aen syn hoof* : *“Och Jen”*. Twee weken later overleed schepen Van Trier alsnog aan zijn schedelbreuk.

¹⁴ J. v. Helvoirt. Diessen geplunderd in 1702. Hers en geens dur Diessen. Nr. 9

Kinderen Sweens verkopen De Roos en huis daarnaast in 1718

Op 25 juli deden de kinderen van Johan Sweens afstand van hun erfelijke goederen t.b.v. de crediteuren. Moeder Catharina Sweens was inmiddels naar Diessen verhuisd en in haar geboortehuis, het huidige 'Pannenhuis', gaan wonen. In het openbaar werden *huis, brouwhuis, peerde en koeistal schuur en hof gelegen aende Gemene Plaetse* verkocht.¹⁵ Adriaan van de Linde werd de nieuwe eigenaar voor het bedrag van f 765,-. De daarbij gelegen *Sterrenbogt* (genoemd naar het huis 'Sterrenhuis') kostte hem f 250,-. Verder f 4,- pacht aan de rentmeester Van Slingeland, f 9,- aan het Kapittel van Beek en f 12,- aan het Bisdome van Den Bosch.

Op 6 september van datzelfde jaar verkocht Van de Linde het door aan Jan Goossens, inclusief de *Sterrenbogt* en het weiland de *Tulderman*. Goossens moest toestaan dat zijn buurman Peter Sweens gebruik maakte van de achterste put. Ook moest hij opdraaien voor de helft van de kosten van het onderhoud. Bij de bouw van het nieuwe brouwhuis werd onlangs een put ontdekt; vermoedelijk het hierboven genoemde exemplaar.

Peter Sweens deed overigens niet zo moeilijk. Ook niet toen men in 1718 naast zijn woning een nieuwe schuur bij de pastorale woning aan het bouwen was. Men kwam al metselend tot de ontdekking dat men de scheidspalen niet had kunnen vinden. Sweens vond het goed dat men met het werk verder ging en verklaarde *te vreedden te wesen dat den gevel vande schuere recht op uyt den gront nevens henne huysinge aen werde opgemetselt oft het binnen oft buyten de scheitspalen van henne erve mochte wesen oft niet*.¹⁶

In april 1719 werden nog enkele oude meubelen uit De Roos van wijlen Johan Sweens publiek verkocht:¹⁷

- een ledikant voor in de camer
- een kastje in de keuken
- een kastje met al wat los is in de bedstede op de boven camer
- rommelingh op de solder
- drie bierstellingen in de kelder met een ijsere plaet
- een tafel met romelingh op de plaets
- de schelft in de schuer.

Bouwer De Roos gevonden?

Deze Jan Goossens zou goed in aanmerking kunnen komen als bouwer van De Roos. Het huidige pand lijkt immers uit de vroege 18^e eeuw te dateren.¹⁸ Bovendien sprak men ruim 15 jaar later, toen Goossens het te koop aanbood, van een: *wel geleegeen huysinge en brouwhuis*.

Ook de Beek die voor de deur lag, werd opgemaakt. Huybert van Zelst nam het karwei aan voor f 18,-, dat overigens ook te maken had met de bouw van de nieuwe pastorie: twee deuren verder. De Beek moest 4 voet diep en 4 tot 2,5 voet breed worden uitgegraven en aan weerszijden 'oprossen' tot 3 rossen hoogte. Hij mocht geen moerachtige rossen gebruiken; ook niet onder de brug.¹⁹

Erfgenaam Peter Sweens kocht uit bovengenoemde erfenis Vrijthof nr. 21, waar hij trouwens aanvankelijk al eerder woonde, nu 'Open Huis', met nog een hof in de Schoolstraat in Beek. Jan Hessels kocht het heiveld aan de Lange Gracht terwijl het moerveld op de Haghorst naar wed. Jan Schellekens ging. Tot slot kocht Wilbort van Gijzel boerderij *de Rook* op Rovert, waartoe elf kavels behoorden, en moest *den wegh lijden naar de Bosvloet* van Jan Ancems.

¹⁵ R.A.H. Hilvarenbeek R 122 f 395.

¹⁶ R.A.H. Hilvarenbeek R 175 f 367.

¹⁷ R.A.H. Hilvarenbeek R 122 f 477v.

¹⁸ J. Scheirs en H. de Leijer. Bierbrouwen in Hilvarenbeek. 1992.

¹⁹ R.A.H. Hilvarenbeek R 122 f 406v.

In 1724 werd Peter Sweens i.p.v. de overleden Peter Pellen als rotmeester aangesteld. Hij moest erop toezien dat de wachters om zeven uur *wel versien met roers en kruyt en loot* onder de toren stonden en 's morgens niet eerder dan zes uur weer vertrokken. In dat jaar waren enkele gedetineerden veroordeeld tot de doodstraf. Sweens moest goed opletten dat niemand na de executie zou gaan schieten. Ook leverde hij een ton bier voor de 50 opgetrommelde manschappen.²⁰

Goossens neemt zijn intrek in De Roos

Jan Goossens was getrouwd met Anneke Naeykens alias Looters die boterkraamster was. Anneke was al eerder gehuwd geweest met Peter Reyniers Moonen. De kleindochter uit dit eerste huwelijk, Johanna Lamberts Moonen, zou later trouwen met de bekende Nicolaas van Erck. Hij was behalve winkelier in manufacturen ook voerman en grutter. In 1763 zou hij zich tot koning schieten van het St. Jorisgilde. Op zijn schildje werd overigens foutief gegraveerd: Nicolaas van Erp.

Jan was voerman, tapper, herbergier en brouwer en hij is wellicht de bouwer van het woonhuis Den Bosch geweest. In 1715 verklaarde de huisvrouw van Jan *niet te sullen tappen*.²¹ Vanaf 1718 werd in de kelder van Jan Goossens, toen woonde hij in De Roos, bevonden: *twee vaeten bredaes bier lopende een oxhooft bruyn bier lopende een anker genever lopende en een half anker brandewijn en verklaarde te blijven tappen*.

Enkele jaren voordat hij De Roos kocht kregen Jan en zijn vrouw een 'brandbrief' van enkele Bekenaren. Op de 16^e november 1712 kwam vrouw Anneke om acht uur 's avonds thuis. Aan het klein poortje voor aan de straat vond zij aan de klink een *briefjen gecocketteerd met rode lack en vastgebonden met eenigh touwdraet of werck garen*. Toen Jan thuis kwam gaf ze hem geschrokken het onheilspellende briefje, waarvan de inhoud letterlijk luidde:

JAN GOSENS TOT HIELVEREBE

Jan Gosens wij laten u weten soo ghij
De eer van men heer Holaert tot
Mechelen genomen hept niet wederom
Gheft ende in anderen staet en stelt soo
Syt vrij versekert dat dien royen haen
Over u huys krayen sal ende den
Dief leye soo en oock dan condt
Ghylic wederom nae Welde gaen
Dan sulde hier sulcke twist in de
Gemeente niet maecken daerom siet
wat ghij dot.

Wat achter deze dreigbrief steekt is niet duidelijk. Goossens was geboren in Weelde en was daar misschien betrokken geweest bij een ruzie in een herberg. Ook kan er een affaire geweest zijn tussen Goossens en de vrouw of een dochter van de genoemde heer Hollar.²²

Hun zoon Jan, die in 1698 geboren werd, schreef zich op 21 april 1720 in Leuven in, maar behaalde geen graad. Hij huwde op 21 april 1722 Marianne Middegaels. Zij was een dochter van de bekende voerman en brouwer Servaes Middegaels in *de Sonne*. Zij werd op 22 januari 1755 in Beek begraven; Jan een tiental jaren eerder op 31 december 1743.

²⁰ O.A.A. Hilvarenbeek nr. 97 f 92.

²¹ R.A.H. Hilvarenbeek R 175 f 205.

²² Mededeling Leo Adriaenssen 7 juli 2003.

Jan jr. die in de archieven ook Jacobus genoemd wordt, erfde bij notaris Herbert van Oudenhoven te Oirschot De Roos: *een huysinge genaamt Den Bosch met brouwerije, ketel, kuyp en verdere toebehoirten en meubelen in voirs. Huyse sijnde*. De belendingen waren:

déene syde: huysinge Jan van Riet

dánder syde: Dionys de Jongh

streckende voor: gemene straat

achterwaarts: erve Peter Loyens

Jan volgde dus zijn vader op als herbergier en bierbrouwer in De Roos. Daarnaast was hij ook nog procureur.

Arnoldus Pijnenburg vestigt zich in Beek

Op 10 februari 1735 kocht Arnoldus Pijnenburg uit Haaren enkele publieke goederen afkomstig van Bekenaar Jacobus Goossens. Allereerst was dat uiteraard *een wel gelegen huysinghe en brouw huys, paarde en koey stal, schuer en hof*. De belendingen waren:

oost: Peter Sweens

zuid: Gemene Plaats

west: kind. D. de Jongh

noord: akkerweg

De grootte was ongeveer 1 loopse en *gemeenlijk genaemt 's Hertogenbosch*. Deze akte, R 103, vormde het beste bewijs dat een oudere naam van brouwerij De Roos vaak Den Bosch of 's Hertogenbosch luidde. Tegelijk kocht Arnoldus ook nog een perceel genaamd de *Starrebogt*. Het lag ten noorden van de brouwerij juist over het landweggetje en was 7 loopse groot. Hij moest totaal f 460,- afrekenen.²³

Aert Pijnenburg, zoals hij ook wel genoemd werd, werd in Haaren gedoopt op 5 februari 1911. Hij trouwde met Udenhoutse Johanna van Grevenbroek voor de Oisterwijkse schepenen op 23 januari 1735. Vrij snel na zijn huwelijk vertrok hij naar Hilvarenbeek, waar hij op 10 februari had overgebracht *seker transportbrief om alhier ter secretarie geregistreerd te worden*.

Gedurende ruim vijftig jaar woonde Aert in het huidige pand Vrijthof 20. Van daaruit volgde en bepaalde hij voor een groot gedeelte het kopen en verkopen van onroerende goederen. Ook bouwde hij een nieuw huis. In de huizenlijst van 1736 komt hij als eigenaar voor van nr. 137. In dit *nieuw gebouwd huys* woonde 'Leon den Joot'. Pijnenburg had overigens ook een 'steenoven'. In januari 1763 leverde hij uit zijn oven ruim 30.000 stenen. Die moesten gehaald worden en gebracht *op de ronde plaets voor de gemeentens putten*.²⁴

Door te kopen en met winst weer te verkopen werd hij een van de meest gefortuneerde inwoners van Hilvarenbeek. Ook daarbuiten verwierf hij vele bezittingen. Zo bezat hij in Heukelom de *olij-, water- en paardenmolen* met belendende boerderij. In Tilburg en Baarschot had hij een boerderij en was hij voor 1/9 eigenaar in de watermolen, *cooren en slagolijmolen*, aldaar. In Goirle was hij van 1741 tot 1754 eigenaar van 5/7 deel van het Hooghuis. In Beek zelf mocht hij aan het Marktveld drie en aan de Voortse Pad twee huizen tot zijn eigendom rekenen.²⁵

²³ R.A.H. Hilvarenbeek. R 103 10 februari 1735. f 273.

²⁴ R.A.H. Hilvarenbeek R 128 f 263.

²⁵ C. Gerritse, Van Gils, Kuypers. 'Een spoor van 100 jaar liefdadigheid'. 1986. blz. 21.

Pijnenburg woont ‘op de hoek’ in de Wouwerstraat

Op de hoek in de Wouwerstraat, Arnoldus woonde er nog pas enige tijd, werd de brug over de beek danig gerepareerd.²⁶ De aannemer was Michiel Leemans met 15 slagen. Hij moest wel leveren: goed gezaagd eikenhout, zonder *vouw, vuur of spijnt*. Bij het huis van Cornelis Naaykens kwamen drie palen. De lengte moest 8 voet zijn, waarvan 4 voet *gebrand* in de grond. Bij het huis van Arnoldus Pijnenburg kwamen 2 palen. De leuning moest ook van prima eikenhout gemaakt worden.

Vele jaren later, zomer 1768, was er sprake van een *Steenen Brug* bij De Roos voor de deur. Toen werd wordt metselaar Martinus Sleddens wegens verricht metselwerk uitbetaald. Jan Philips beurde arbeidsloon voor het kalkblussen ter plaatse. Peter Ketelaars leverde op 12 juli 1768 1000 stenen op de hoek van de Wouwerstraat, terwijl Marten van de Schoot zorgde voor het zand.²⁷ Pas veel later, begin 20^e eeuw, zou de Noorderbeek overkluisd worden. Daarvoor stak de rivier ter hoogte van De Roos a.h.w. over van de zuidkant van de Wouwerstraat naar de noordkant. Oorspronkelijk liep de Wouwerstraat door tot en met de noordoosthoek van de Markt.

Vaste klant bij openbare verkopingen

Het ging Arnoldus van een leien dakje en door de vele verhuringen, leningen, pachten en renten werd zijn vermogen gestaag uitgebouwd. Waar armoedige Benaars de belastingen niet meer konden opbrengen, kocht Pijnenburg doodeenvoudig hun goederen op. Soms verkocht hij ze na korte tijd met flinke winst verder. Hij hoorde dan ook tot de notabelen van Beek: herbergier, olieslager, brandewijnstoker (jeneverstokerij), mulder en deken van het Venerabele Gilde. Daarnaast was hij ook nog borgemeester. Hij was de enige jeneverstoker van Beek: *een distelleerketelje, synde een vernuijks toebehorende aan Arnoldus Pijnenburg synde groot circa een en een half ton waar in nu en dan gedistilleert wordt 8 tot 10 kannen jenever off anneys.*²⁸

In 1783 kwam zijn vrouw te overlijden en op de negende december van dat jaar werd zij in Hilvarenbeek begraven. Aert, die enkele jaren daarvoor een beroerte, beslag of hersenbloeding gekregen had, kon nu niet meer alleen zijn zaken geregeld krijgen.

Op 13 december lazen de Beekse schepenen in het bijzijn van zijn vier nog levende kinderen (Hendricus, Heijliger Henricus, Maria en Maria Petronella) de volgende verklaring voor:²⁹

....dat het ons volkoomen kennelijk sij dat Arnoldus Pijnenborch over eenige jaaren herwaarts met beroerdheid geslagen sijnde geworden daardoor in sijne lichaams- en zielsvermogen merkkelijk is gekrenkt het welk door den bijkomende ouderdom der maate is vermeerdert dat hij buyten staat is geraakt om syn persoon of goederen te kunnen beheeren en gade te slaan.

Tot het moment dat Arnoldus in de St. Petruskerk begraven werd, 17 januari 1789, waren schoonzoon Jan Tasset en zijn zesde oudste zoon Willem zijn zaakwaarnemers. Jan Tasset was getrouwd met dochter Maria, die ook De Roos zou erven.

Stagig pand tussen twee grote dorpsbranden

Toen Arnoldus Pijnenburg in Beek kwam wonen waren de laatste restanten van de puinhopen van de dorpsbrand van 1694 niet eens allemaal verdwenen. Ruim twee jaar na zijn dood sloeg het noodlot weer toe: de dorpsbrand richting ons pand De Roos! De verordening van o.a. 1774

²⁶ R.A.H. Hilvarenbeek R 125. f 76v.

²⁷ O.A.A. Hilvarenbeek nr. 100 f 165.

²⁸ R.A.H. Hilvarenbeek R 210 f 113.

²⁹ R.A.H. Hilvarenbeek R 212. f 4. 13 december 1783.

ten spijt: *dat binnen de vier heckens eenige huysen, stallen schuuren of brouwerijen de daken niet met strooy of riet maar alleen met leyen of pannen gedekt mogen worden.*³⁰

Op woensdagmorgen de 3^e oktober stegen 's morgens om 10 uur vanuit de Paardenstraat dikke rookwolken op richting Poppel. Door de sterke oostenwind werden de vlammen dreigend naar De Roos gestuwd. Liefst 27 huizen en 11 schuren met graan gingen verloren totdat het gulzige vuur ongeveer ter hoogte van de Pensenpoel gestopt kon worden. Niet langer dan twee uur had de brand gewoed. Vooral wed. Levi Leon, *zijnde van de Joosche Natie*, was zwaar getroffen met haar f 1200,- aan schade aan huis als inboedel. Ook de zoon van Arnoldus, Willem Pijnenburg, zou enorm veel schade lijden: hij was te rijk om geen vergoeding te krijgen uit de verzameling van *de milde gifte*.³¹

De grote brand van 16 mei 1694 wist ook De Roos niet te bereiken.³² Op de juiste manier, maar wel veel te laat, had men ingegrepen. In de Koestraat had men *om de brand te stuiten de gehele logie van ontrent 100 schreden omverre getrocken*. Op de Hoge Zij had men bij het huis van de secretaris, waar in de 16^e en 17^e eeuw ook een pand stond dat 'de Roos'heette, *aldaer een turfhuis omverre getrokken ende den brandt met groot fortie gestuyt*.

Ondertussen waren wel ongeveer 50 woningen in de as gelegd. Daaronder liefst vier bierbrouwerijen. Allereerst die in de Gelderstraat van Thielman Lemnius. Daarna op de hoek Gelderstraat/Vrijthof de brouwerij van Jacobmijne Rijsbosch. Dan verslond het vuur de brouwerij van Cornelis van Hese aan de zuidkant van de Vrijthof, de Vergulden leeuw geheten en gelegen aan het *Nijssenstraatje*. Ten slotte schuin daar tegenover op de hoek van de Hoge Zij en de Koestraat, die ook van juf. Rijsbosch was: *brouwhuis, mout en coren, met strooi, hooi, verkens en kalveren*. Ook haar complete bibliotheek werd een prooi der vlammen. In 1697 is alles weer hersteld want dan verklaart zij dat haar brouwketel 15 tonnen groot is en *als coopbrouwster op den pegel van 8 tonnen brouwt*.³³

Brouwerij De Roos bleef gespaard en de toenmalige bewoner Johan Sweens kon rustig ademhalen. Tussen 1693 en 1702 verklaarde Johan Sweens *dat zijn brouwketel onbruikbaar is*.³⁴ Daarna verklaarde Sweens dat zijn brouwketel 10 tonnen groot was en dat de huurder Willem van den Nieuwenhuizen *sal brouwen 6 tonnen bier als coopbrouwer*.

Bouw huidige brouwerij door Majoie

De percelen D 962 en 963 waarop De Roos stond, stonden met huis en erf bij de eerste kadasterweergave in 1832 op naam van Peter Heijmans. Die was geboren in 'Vrijhoven Capel' en op 26 juni 1791 getrouwd met Sara van der Hammen. Zij was een dochter van Dominicus Arnoldus van der Hammen, de Beekse schoolmeester/koster, en Alida van Bosson. Zij stierf op 14 maart 1831 en haar man Peter op 11 juli 1832.

Die had De Roos gekocht van Peter Tasset, de schoonzoon van Pijnenburg. Maar eerder had Heijmans het huis naast Den Bosch gekocht van Jan Verheggen. Deze belending was:

west: Jan Tasset
oost: Gemeentens pastorie
zuid: 't Marktveld
noord: ackerwegh

Het blijkt dat Heijmans Vrijthof 21 had gesloopt en het huidige bouwde: *tot siraat van de gemeente daags na Beloken Pasen 1793 afbreken om er een nieuw te bouwen!*³⁵

³⁰ O.A.A. Hilvarenbeek nr. 101 f 80. 2 september 1774.

³¹ R.A.H. Hilvarenbeek R 212 f 147.

³² R.A.H. Hilvarenbeek R 173 f 82.

³³ R.A.H. Hilvarenbeek R 173 f 215.

³⁴ O.A.A. Hilvarenbeek. nr. 366 t/m 374.

³⁵ R.A.H. Hilvarenbeek R 94 f 112v.

Toen Heijmans De Roos kocht was er geen sprake meer van een bierbrouwerij. Wel kwam hij regelmatig in de archieven voor als openbare verkoper van goederen. In 1793 b.v. in 23 kopen: *schoone parthije schabben en planken; blauwe plavuysen*. Toen de onroerende goederen over gingen op zijn zoon Dominicus Arnoldus Heijmans was er ook geen brouwerij. Die was overigens getrouwd met Anna Hermina van Drongelen. Op 2 augustus 1862 stierf Dominicus Heijmans, waardoor het vruchtgebruik van zijn nalatenschap over ging op naam van zijn vrouw. Die stierf op 22 december 1873.

Daarna ging het via vererving over op de familie Bronckhorst: vijf gezusters, allen nichten van oom Heijmans. Zij waren getrouwd met resp. Albertus Kniphuizen, predikant; Evert Berghege, predikant; Wilhelmus van Nien, rijksontvanger; Carel Rink, apotheker en Joannes Leids, fabrikant.

Antonie van Beusekom trad op als gemachtigde voor de familie Van Bronckhorst en notaris Frencken leidde de openbare verkoping van woonhuis met stalling en schuur.

In de herberg van Peter Damen te Hilvarenbeek werden op 14 oktober 1873 in maar liefst 27 kopen de goederen van deze predikantenfamilie, waarvan niemand van de vijf kinderen in Beek woonde, verkocht.

Maximiliaan Lambert Joseph **Hector** Majoie kocht 14 ha. bos, nu Annanina's Rust, met de daarbij gelegen boerderij 'Huiske ten halve'. Hij was een zoon van de eigenaar van kasteel Groenendaal, Jacques Joseph Majoie, een gepensioneerde luitenant-kolonel der cavalerie.

Beekse secretaris Franciscus Verlinden, die later burgemeester zou worden, zette De Roos in voor f 2800,-. Koop 14 was een massa-koop, die voor f 16310,- naar broer Cornelis Martinus **Joseph** Majoie ging. Het betrof De Roos met vele landbouwgronden.

Nu vond er ook een vernummering plaats van D 963 en 963 naar D 1714 en 1715. Joseph Majoie richtte de brouwerij in tussen 1873 en 1886. Uit de patentregisters blijkt dat in het jaar 1877 Josephus Majoie voor het eerst als brouwer genoemd werd. Conclusie: Jos Majoie richtte de brouwerij in in 1877. In 1884 werd 33204 liter beslag opgegeven.

Op 31 maart 1886 verklaarde Joseph Majoie voor notaris Frencken dat hij aan de burgemeester van Hilvarenbeek, Franciscus Johannes Baptista Verlinden, verkocht had:

een heerenhuis met stallingen, bergplaats en erf en bierbrouwerij. Ook de tuin daar achter hoorde er bij. Tot slot werd een 'buitenhuis' sectie D nr. 1006 van de hand gedaan. De koopsom bedroeg f 4000,-.

Frans Verlinden is burgemeester en bierbrouwer

Op 20 januari 1906 werd aan burgemeester Verlinden eervol ontslag verleend. Hij dankte in zijn laatste vergadering de voltallige raad voor 30 jaar *ambtsvervulling als burgemeester van Hilvarenbeek*. Dat wil niet zeggen dat hij altijd zo'n brave borst was geweest. In 1862 had hij, hoewel hij medicijnen gestudeerd had, als onbevoegde de geneeskunst uitgeoefend. En twee jaar eerder werd hij, toen nog secretaris van de gemeente, vechtend in dronken toestand opgepakt. Een voorbeeldige opleiding aan het klein seminari Beekvliet in Sint Michielsgestel had dat niet kunnen voorkomen.

Zijn opvolger Beretta zou het overigens niet zo lang volhouden. Nadat hij zijn eerste vergadering geleid had op 18 april 1906 kon hij in 1908 reeds zijn biezen pakken. Met grote brutaliteit werd hij door zijn aartsvijand pastoor Jurgens bejegend, hem het functioneren onmogelijk gemaakt en weggewerkt. Verlinden had officieel de raad bedankt....en Beretta niet, hetgeen de Beekse raad begin vorige eeuw enorm deed splijten.

Burgemeester Verlinden werd geboren in het Belgische Puers in 1831 en als Franciscus Johannes Baptist gedoopt. Zijn vader was de *medisch dokter* Johannes Franciscus Josephus Verlinden uit Leuven. In 1844 had hij zich in Tilburg gevestigd, waarna hij op 15 april 1850 in Beek ging wonen. Ook de tweeling Eugenius en Eugenia die in 1833 geboren waren uit Helena Maria Valkenburg uit Den Bosch behoorden tot zijn gezin.

Frans Verlinden trouwde Johanna Maria Leyten op 22 juli 1875. Op 24 februari 1876 werd hij plechtig als burgemeester van Hilvarenbeek beëdigd. Op zaterdag 16 juni 1906 overleed burgemeester Verlinden op 75 jarige leeftijd. Enige jaren daarvoor had hij de brouwerij overgedaan aan zijn zoon Johannes Verlinden, die geboren was op 27 oktober 1876.

Jan Verlinden verkoopt bierbrouwerij aan Frans Swinkels

Op dinsdag 28 januari 1908 om 10 uur in de voormiddag ging notaris Mieltje Huysmans over tot de openbare verkoping van de hele huisraad die zich in het woonhuis bij de brouwerij bevond. Daar vond ook de verkoping plaats. Opdrachtgever was de bierbrouwer Johannes Josephus Franciscus Verlinden, zoon van de burgemeester. Hij was ook aflezer van bekendmakingen en hij verhuurde rijtuigen. Wellicht dat het gebouw tegenover de huidige brouwerij op de binnenplaats de stalling daarvoor was. De betaling van de meer dan 200 stuks goederen moest geschieden ten kantore van de notaris. Getuigen waren notarisklerk Gerardus Dijkhof en de Beekse timmerman Antonius Heeren. De opbrengst was maar liefst f 1376,30. Drie weken na de verkoop van zijn huisinventaris blijkt Verlinden zijn onroerend goed ook verkocht te hebben. Op 21 februari werd bij de notaris immers beschreven dat de Beekse bierbrouwer Franciscus Petrus Adrianus Swinkels gekocht had: *heerenhuis, bierbrouwerij met volledige inventaris, stalling, schuur, erf en tuinen*. Het was kadastraal bekend in sectie D nr. 1715, 1714, 1006 en 1002 ter grootte van 55 are en 30 ca. De koopprijs bedroeg f 7750,- Diezelfde dag leende Frans Swinkels ten overstaan van notaris Huysmans f 4000,- van de Tilburgse mejuffrouw Maria Norberta Francisca de Beer. De rente bedroeg 4 ¾ % per jaar, per half jaar te voldoen.

Beschrijving inventaris bierbrouwerij

Op 8 april 1914 vond de provisionele verkoping plaats van het woonhuis en de bierbrouwerij in opdracht van Franciscus Peterus Adrianus Swinkels, bierbrouwer in Hilvarenbeek. Hij had gekozen voor de Tilburgse notaris Peter Willebrordus Maas. De openbare definitieve verkoping vond bijna twee weken later plaats op 22 april 's avonds om 7 uur in het koffiehuis van de weduwe Jan Marinus aan de Monumentenstraat te Tilburg. In drie kopen werden de goederen aan de man gebracht.

Koop 1 betrof: huis met stal, bierbrouwerij en stal onder de gemeente Hilvarenbeek kadastraal bekend sectie D nummers 1002, 1006, 1714 en 1715. Totale oppervlakte: 55 a. en 30 ca. Hiertoe behoorde niet de inventaris van de brouwerij. Dat vormde koop 2, terwijl koop 3 de totale massa van 1 en 2 was.

De inventaris van de brouwerij bestond, toen het al vijf jaar de naam De Roos droeg, uit:

<i>roodkoperen bierketel (44 hectoliter)</i>	<i>roodkoperen waterketel (16,hl)</i>
<i>ijzeren roerkuip (15 hl 75l)</i>	<i>ijzeren lekbak (6 hl 80 l)</i>
<i>roodkoperen water en wortpomp</i>	<i>roodkoperen koelmachine</i>
<i>een saturateur</i>	<i>filter en vat vulmachine (slangen)</i>
<i>twee geilkuipen (40 hl)</i>	<i>15 lagervaten(6 à 7 h)</i>
<i>60 pressiofusten (20 tot 75 l)</i>	<i>25 gewone have tonnen</i>
<i>30 vierde tonnen</i>	<i>mineraalwater machine</i>
<i>flesschen vulmachine</i>	<i>koolzuurautomaat</i>
<i>flesschen tapmachine met 2 kranen</i>	<i>steekkraan en slangen</i>
<i>koolzuurautomaat</i>	<i>500 hele bierflesschen</i>
<i>500 halve bierflesschen</i>	<i>2000 limonade fleschjes</i>
<i>handbierwagen</i>	<i>ijzeren vuurmonden</i>
<i>rooster der vuren</i>	<i>5 paar ijzeren stellingen (kelder)</i>
<i>3 ijzeren koolzuurcilinders</i>	<i>moutmolen met manege</i>
<i>camion</i>	

De *geilkuipen* uit de lijst zijn de gistkuipen. De 15 lagervaten werden gebruikt om het bier in wording te laten rijpen.

Interessant is natuurlijk ook de vermelding van de *moutmolen met manege*. Terwijl de molen binnen stond, vond de aandrijving buiten plaats; een paard liep zijn rondjes in een manege! De lange as met kruiskoppelingen had Harrie de Leijer onlangs nog achter in de tuin liggen!

In een latere periode werd de mout hier niet meer gemalen maar werd die van elders betrokken. Tot slot is de vermelding van een vrachtwagen, *de camion*, in die tijd interessant.

Als we even terug gaan naar de naam De Roos, dan moeten we concluderen dat bij brouwer Frans Swinkels voor de eerste maal die naam opduikt en dus niet door de latere familie De Leijer is geïntroduceerd. Er is immers een boekje van de bierrijder bewaard met als briefhoofd:

Bierbrouwerij “De Roos”
F.A. SWINKELS
Hilvarenbeek.

In de 16^e eeuw kwam de naam De Roos echter ook al voor. Het was de naam, vaak gespeld als *de Roese*, van een groot huis met bierbrouwerij aan de Hoge Zij, op de hoek van het pad waar nu het gemeentehuis met binnenplaatsje gevestigd is.

Diessenaar Van Dijk vist achter het net

Drie maanden na de toewijzing konden de goederen worden aanvaard. Koop 1 was op 8 april ingezet op f 3200,-, koop 2 op f 1300,- en koop 3 op f 4400,-. De Diessense gemeente secretaris Norbertus Cornelis Willebrordus van Dijk had er blijkbaar zijn zinnen op gezet. Hij was immers drie keer de inzetter.

Hij was de oudste zoon van bierbrouwer en boer George van Dijk, die de Baarschotse brouwerij gekocht had van zijn kinderloze zwager Anthonie Goossens.³⁶ Toen zijn vader op 31 jarige leeftijd overleed in 1872, zorgde de Diessense burgemeester 'oom Max' voor de opvoeding. Nadat de oudste zoon Gust tot 1899 de brouwerij gerund had, kwam zijn jongste broer Sjef de brouwerij voortzetten. Aspirant-koper van onze Beekse brouwerij had in Hilvarenbeek ook al even een brouwerij geleid, samen met een mede-eigenaar. Het betrof brouwerij 'De Arend'. In 1909 waren Van Dijk en de gebroeders Hendrik en Simon Geraerts compagnons geworden. Deze broers hadden in 1909 ook al een vennootschap opgericht en bezaten in Hilvarenbeek een fabriekspand met kantoor, kadastraal nr. 1796. Zij dreven handel in zaden van diverse houtsoorten en kwekerijartikelen. Ook hadden zij een mastzaadbroeierij! Nadat de eigenaren van de brouwerij in 1911 uit elkaar gingen en tot overmaat van ramp een brand er een definitief einde aan maakte, wilde Norbert van Dijk zijn brouw-initiatieven elders wel voortzetten.

Gebroeders de Leijer hebben meer te bieden

Tijdens de definitieve verkoping van de brouwerij was er echter nog een kaper op de kust. De Tilburgse bierbrouwer Jacobus Bernardus van Roessel had interesse in de complete inventaris en bood meer. Het woonhuis van koop 1 zou naar Henricus de Bruin uit Tilburg gaan.

Maar toen kwam bij koop 3 de Tilburgse smid Petrus Johannes van Oirschot aanzetten. Hij werd voor het bedrag van f 5100,- de eigenaar. Hij wist meteen te verklaren dat hij gemachtigd was door twee bierbrouwende broers uit Boxtel. Hendrikus Franciscus en Josephus Laurentius de Leijer werden de eigenaar *tezamen voor gelijke onverdeelde aandeelen*.³⁷

³⁶ A. Hoozemans e.a. De Baarschotse bierbrouwerij en haar bewoners. Hers en geens dur Diessen. Nr. 7.

³⁷ In 'Tussen paradijs en toekomst', nr. 34 geeft Jan Scheirs nog het jaartal 1914 en spreekt van een eigenaar.

Zij waren zonen van de Boxelse bierbrouwer Godefridus de Leijer en Hendrika van de Sande. De jongere broer Josephus bleef in Boxtel op brouwerij 'De Kroon' zijn vak uitoefenen. Henricus vertrok echter naar Hilvarenbeek en huwde Allegonda Alphonsa Maria Sprengers. De brouwerij van zijn neef Harrie de Leijer heette 'De Lelie'. De Beekse brouwerij zou de naam 'De Roos' blijven voeren.

Henricus wordt alleen eigenaar van De Roos

Tot 1920 bleven de brouwerij en het herenhuis in handen van beide broers. In dat jaar verschenen Hendrikus en Josephus voor notaris Johannes Hendrikus Nieman uit Boxtel. Daar verklaarden zij nog eens dat zij in onverdeeldheid bezaten: *een huis met bierbrouwerij, stal, erf en tuin*. Ook de inventaris van de brouwerij was nog in bezit van beide broers. Nu verklaarden zij de onverdeeldheid op te willen heffen. Samen hadden ze de goederen geschat op een bedrag van exact f 10.000,-

Men kwam overeen dat Henricus aan zijn broer Josephus het aandeel van f 5000,- zou betalen. De akte werd opgemaakt in het woonhuis van Josephus te Boxtel op 24 september 1920. De Beekse brouwer zou in De Roos actief zijn bovengistende bier blijven vervaardigen tot 14 november 1933. Op die dag werden de werktuigen verzegeld en kreeg men voortaan bier aangeleverd uit Boxtel.

Daar zou in 1930 overgeschakeld worden op een moderner proces: ondergisting. In Beek waren daartoe wel plannen, doch tot verbouwing is het niet gekomen. De naam De Roos bleef echter gehandhaafd, ook voor de bieren afkomstig van De Kroon uit Oirschot en Bavaria uit Lieshout.

Vennootschap tussen vader en zoon de Leijer

De oudste zoon van het gezin de Leijer, dat aan het huidige Vrijthof woonde was Godefridus Cornelis Maria. Hij werd geboren op 9 februari 1924, woonde nog thuis en noemde zich brouwer.

In mei 1948 hadden zij samen een *Vennootschap onder firma* aangegaan gevestigd aan de Markt no. 283. De naam werd officieel 'H.F. de Leijer en Zoon, Bierbrouwerij De Roos'.

Als doel werd bij notaris Henri Victor Pollen te Hilvarenbeek geformuleerd: *het voortzetten van het bestaande bedrijf, bierbrouwerij, limonadefabriek, handel in gedistilleerd, bierbottelarij en alles wat in de meest uitgebreide zin daartoe behoort*.

Voorlopig legde men een termijn van 5 jaar vast, eindigend op 30 december 1952. Men kwam een stilzwijgende verlenging overeen; via een schriftelijke reactie binnen zes maanden voor het verstrijken van de eindtermijn kon men de vennootschap beëindigen. Vader Henricus bracht de volgende goederen in: *brouwerij met voorhuis en tuin aan de Markt*. Daarbij kwam nog het café met erf aan de Paardenstraat A 292. Dat was de latere 'Posthoorn', nu de 'Verandering'. Daarnaast had men enkele woonhuizen en een zestal cafés in bezit. Tot slot had de Leijer sr. nog landbouwgrond in het dorp: sectie D nrs. 1714, 1715, 2473 en 2399 ter grootte van 78 a. 50 ca.

Bovengenoemde vennootschap zou beëindigd kunnen worden bij faillissement of onder curatele stelling van een van beiden of overlijden. Dat laatste was het geval toen op 7 mei 1954 De Leijer sr. in Hilvarenbeek overleed. Zijn weduwe bleef achter met vier kinderen en de vennootschap van 1952 werd ontbonden.³⁸

Algehele restauratie

Op 14 november 1933 werd de brouwerij gesloten en de werktuigen kregen een verzegeling. De productie van vruchten limonade werd echter nog wel geruime tijd doorgezet.

³⁸ Kadaster Eindhoven. Register 174 nr. 217. 2 september 1955.

Ook spuitwater en limonade gazeuze werden tot 1964 geproduceerd. De overstap op groothandel van dranken duurde tot 1987 toen G.C.M. de Leijer op 8 mei overleed. De grote toegangspoort, in de jaren '40 in opdracht van 'Friedje' de Leijer door metselaar Piet Smolders uit Esbeek naar eigen ontwerp opnieuw met twee torentjes opgebouwd met stenen van een boerderij uit het Groot Loo, zou voor enige jaren gesloten blijven. De grote houten deuren moesten echter opnieuw gebruikt worden, want De Leijer sr. was zuinig!

Op 29 december 1987 deelden de drie kinderen van Godefridus, gehuwd geweest met wijlen Anna Maria Cornelia Simons, de nalatenschap. Henricus Franciscus Wilhelmus Joseph de Leijer werd de nieuwe eigenaar.

Op 16 maart 1992 werd Stichting Museumbrouwerij 'De Roos' opgericht. De oude brouwerij werd gerestaureerd en een nieuw brouwhuis werd aangebouwd. Er staan nog veel activiteiten en initiatieven op stapel. M.a.w.: er is nog volop leven in de brouwerij. Tot slot zouden twee historische namen allerminst misstaan: op de karakteristieke poort De Roos en op het statige woonhuis 's Hertogenbosch.